

12. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Уроки социальной психологии /Пер. с англ. В.В. Румынского под ред. Е.Н. Емельянова, В.С. Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – 429с.
13. Філософський словник /За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 768с.

П.С.Литвиненко

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

В статтє раскрывается сущность понятия коммуникативная культура будущих учителей иностранных языков, рассматривается ее структура, компоненты, а также уровни.

This article discloses the meaning of the term communicative culture of future teachers of foreign languages, shows its structure, components and also levels.

В умовах нової освітньої парадигми, підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загально людське та європейське співтовариство. Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає ефективного формування професіоналізму вчителя, а також одного з його основних показників комунікативної культури, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому навчальному закладі освіти.

Питання формування комунікативної культури майбутніх вчителя іноземних мов постає особливо гостро, оскільки це пов'язано з тенденціями розвитку сучасного світового співтовариства. Модернізація сучасної шкільної і вузівської освіти передбачає активне вивчення іноземних мов та формування комунікативних компетентностей особистості. Крім того, поширення нових інформаційних технологій, серед яких важливе місце посідають комп'ютерні мережі, можливість виходу в Інтернет, ставить особливі вимоги до підготовки вчителя іноземних мов, пов'язуючи його імідж із професіоналом інноваційного типу.

Комунікативна культура є одним з головних показників професіоналізму сучасного майбутнього вчителя іноземних мов і передбачає її формування в період вузівського навчання. Сьогодні надзвичайно актуальним постає питання формування комунікативної

культури майбутнього вчителя іноземних мов, про що слід піклуватись в період їх вузівського навчання і саме на це зорієнтувати весь навчально-виховний процес.

Проблема формування комунікативної культури майбутнього вчителя знайшла своє відображення в дослідженнях вчених-педагогів, таких як Б.Ломов, Р.Якобсон, Н.Трубецької, М.Холідей, А.Холодович, А.Леонтьєв, О.Ахматова, А.Богуш, Н.Бабич, Г.Васильєва, Б.Головін, А.Овчиннікова, М.Пентелюк, В.Садова та інші.

Вперше сутність поняття “комунікативна культура вчителя” розкрили у своїх працях В.Кан-Калік, Н.Нікандров, Ю.Гагін, В.Шрам, Т.Тимофєєва. Вони визначають комунікативну культуру педагога як мистецтво соціальної взаємодії, опосередкованої педагогічною діяльністю і властивостями особистості педагога [5].

Дослідженню актуальних питань фахової підготовки вчителів іноземної мов, спрямованої на формування у них професійно-педагогічної майстерності, творчості, комунікативної компетентності, іншомовної комунікативної компетентності присвячені роботи В.Баркасі, О.Бердичівського, О.Бігич, С.Будака, О.Елізової, Л.Захарової, М.Князян, Т.Корольової, Л.Михайлової, С.Ніколаєвої, Л.Таланової, І.Татаріної, О.Ярмолевич .

Однак, розвиток сучасної системи освіти супроводжується дискусіями щодо поліпшення процесу вузівського навчання, ефективності використання інноваційних технологій, які пов'язані з оновленням змісту, інтенсифікацією та активізацією навчання у вищій школі, від чого залежить формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови. Формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови здійснюється насамперед під час організації лабораторно-практичних занять з іноземної мови.

Мета статті: розкрити сутність поняття комунікативна культура майбутнього вчителя іноземних мов, виявити структурні компоненти та рівні сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов в процесі вузівського навчання.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що не існує єдиної токи зору на визначення поняття “комунікативна культура вчителя іноземної мови”.

Так, І.Тимченко визначає комунікативну культуру майбутнього спеціаліста як систему поглядів і дій, котрі служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення цілей під час спілкування з іншими людьми [7].

Ми поділяємо точку зору В.Садової і в основу свого дослідження поклали таке робоче визначення вивчаємого феномена.

Комунікативна культура майбутнього вчителя іноземних мов – це динамічне особистісне утворення, що визначає результативність спілкування та взаємодії педагога і студентів та сприяє прояву пізнавальної, інтелектуальної та духовної активності та забезпечує оптимальне вирішення задач навчально-виховного процесу.

Як відомо, світогляд педагога – це система його поглядів на навколишній світ та місце людини в ньому, на відношення до навколишньої дійсності і до самого себе, а також зумовлений цими поглядами, ідеалами, принципами пізнання та діяльності [8]. Щоб досягнути професійного результату сучасний майбутній вчитель іноземних мов повинен володіти високим духовним потенціалом, спираючись на чіткі гуманістичні орієнтири. Ці гуманістичні орієнтири, всебічні професійні знання, впевненість в необхідності розвитку гуманістичного спілкування та взаємодії з тими, хто навчається є основою комунікативної культури сучасного майбутнього вчителя іноземної мови.

Комунікативна культура як особистісне формування розвивається та вдосконалюється у процесі практики педагогічної діяльності. Інтерес вчителя до спілкування з тими, хто навчається, необхідність в комунікації характеризує мотиваційний аспект його комунікативної культури. Ступень активності комунікативної поведінки майбутнього вчителя іноземної мови визначається рівнем його мотивації.

У процесі вивчення іноземної мови студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно всі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією. Найважливішою характеристикою комунікативного компоненту комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов є використання автентичних матеріалів, тобто таких які реально використовуються носіям мови. Мовленнєва взаємодія студентів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку студенти оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понад фразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але і швидкість усного мовлення та читання.

Високий рівень формування комунікативної культури у майбутніх вчителів іноземної мови та ефективний вплив викладача на них буде здійснюватися при умові виявлення чуйності, уваги до кожної особистості, розуміння її духовного та емоційного стану, розвинутої емпатії. Т.Гаврилова вважає, що здібність до емпатичного переживання є невід'ємною частиною педагогічного такту [1].

Для педагогічної діяльності комунікабельність педагога, як необхідність в спілкуванні та взаємодії, є одною з основних професійно-особистісних якостей у структурі комунікативної культури майбутнього вчителя іноземної мови. Виокремлюється конструктивний компонент, який включає рефлексивні здібності, адекватне сприйняття іншої особистості та адекватну самооцінку, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин та взаємодії з оточенням. Адекватне сприйняття іншої особистості можна вважати і складовою частиною, і наслідком розвитку іноземної комунікативної культури.

Спираючись на психолого-педагогічні дослідження вчених в галузі педагогічного спілкування, взаємовідносини та взаємодії викладача та студента, нами були виділені наступні структурні компоненти комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови:

- світоглядний (система поглядів, переконань, принципів, знань, етичних та естетичних норм студента; усвідомлення іноземної комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості, переконання в необхідності розвитку знань, умінь, навичок спілкування та взаємодії);
- мотиваційний (мотиви комунікативної поведінки, комунікативні установки, спрямованість на вивчення іноземної мови; наявність установок на вивчення іноземної мови, мотивів комунікативної поведінки, орієнтація на досягнення позитивного результату в вивченні іноземної мови);
- комунікативний (комунікативні вміння та навички, культура та змістовність мовлення, уміння дотримуватися фразового наголосу, правильної інтонації; комунікабельність, формування комунікативних умінь та навичок, висока культура мови);
- емоційно-вольовий (тактовність, уміння дотримуватися загальноетичних норм; здатність до емпатії, товариства, вміння вислухати інших);
- конструктивний (адекватне сприйняття та самооцінка, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин з оточенням та можливості

розвитку іноземної комунікативної культури, рефлексія власної комунікативної поведінки, здатність до самоаналізу, адекватне сприйняття іншої особистості та адекватну самооцінку, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин та взаємодії з оточенням).

На підставі визначених компонентів та їх показників нами виділені рівні сформованості комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови:

- високий рівень – характеризується чітким усвідомленням комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості; студент постійно цікавиться питаннями вдосконалення іноземної комунікативної культури, виявляє цікавість до нового у процесі навчання. Такому студенту властива повага до іншого; послідовність у вивченні іноземної мови; упевненість у своїх силах та можливостях. Такий студент готовий до сприйняття нового, до обговорення, його мова зрозуміла, висока техніка мовлення, спостерігається стійке прагнення до вдосконалення іноземної комунікативної культури;
- середній рівень – характеризується розумінням значущості іноземної комунікативної культури; пасивним реагуванням на зміни в ситуації спілкування, слабким інтересом до нового. Самооцінка такого студента не завжди адекватна; процес удосконалення особистої комунікативної культури не дуже виразний;
- низький рівень – характеризується відсутністю розуміння значущості іноземної комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості, відсутністю зацікавленості у поглибленні знань в процесі вивчення іноземної мови, низьким рівнем наявних знань, обмеженим словниковим запасом, відсутністю послідовності у навчанні. Мова супроводжується надмірною жестикуляцією, абсолютна відсутність тактовності та пасивністю на заняттях.

На підставі проведеного нами дослідження (результатів анкетування, опитування, спостереження за діяльністю майбутніх педагогів-студентів першого курсу, що здійснювались під час лабораторно-практичних занять з іноземної мови) нами були отримані наступні результати. Так, високий рівень сформованості комунікативної культури вчителя виявили 28% студентів, середній рівень 35% і низький рівень 37% від опитаних першокурсників, що спонукає нас до пошуку більш ефективних шляхів та методів

формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови.

Література

1. Гаврилова Т. Общение и познавательные процессы // Особенности познания и общения в процессе обучения. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1982. – С.23
2. Кан-Калик В., Никандров Н. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 142с.
3. Ніколаєва С. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Пассов Е. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М., 1989 – 200 с.
5. Практическая психология для преподавателей / Под ред. М.К. Тулушкиной. – М.: Филинь, 1997. – С. 55
6. Садова В. Рекомендации по формированию коммуникативной культуры учителя средствами школьной методической работы. – Кривой Рог: КГПИ, 1998 – 46с.
7. Тимченко І. Формування комунікативної культури студентів як шлях до підготовки спеціалістів // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 10. – Київ: КДЛУ, 2000 – С 141-144.
8. Энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – М., 1989. – С.822

І.В.Лов'янова

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПРИЙОМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

В статье на основе анализа инновационных процессов, происходящих в образовании, определены суть и место технологий в иерархии понятий: парадигма, модель, методика, технология. Как один из первых шагов на пути к новым технологиям рассматривается перестройка механизмов педагогического взаимодействия.

In article on base of the analysis of innovative processes, occurring in formation, is determined essence and place technology in hierarchies notion: paradigm, model, methods, technology. As one of the first step on way to new technology is considered realignment mechanism pedagogical interaction.

Вивчення тематики, завдань і цілей впроваджуваних